

USKONTO VAIKO SIVEYSOPPI?

Yleensä on vielä kaikkialla siveysoppi kytketty uskonnonoppiin, samoin kuin sen opettaminenkin sekä alemmissa että ylemmissä kouluissa on yhdistetty uskonnonopetukseen. Tämä johtuu tietysti siitä yleisestä luulosta, että ihminen voi tulla siveelliseksi ja myöskin pysyä siveellisenä persoonallisuutena ainoastaan uskonnon avulla ja uskonnon tukemana. Mutta ei tarvitse juuri olla mikään erityinen historian- tai elämän-tuntija voidakseen väittää, että tämä on ilmeinen erehdys, sillä useissa ateistien (jumalankieltäjien) ja agnostikkojen (jumalasta tietämättömien) elämänharrastuksissa tapaa yhtä elävää pyrkimystä hyvään kuin minkä uskovaisen toiminnassa hyvänsä ja toiselta puolen on lukemattomia esimerkkejä semmoisista ihmisistä, jotka lukeutuvat hartaimpiin uskovaisten joukkoon ja silti saattavat ryhtyä kaikenlaisiin ala-arvoisiin, vieläpä konnamaisiinkin tekoihin.

Ja jos siveellisyys riippuisikin uskontunnustuksesta, se ainakaan ei voi riippua mistään n.s. dogmaattisesta (oikeaoppisesta) uskontunnustuksesta, sillä melkein kaikissa tärkeimmissä uskontunnustuksissa on joko samoja tai yhdenvertaisia siveyslakeja, etsittäköön näitä sitten Konfutsen ja Laotsen, Buddan, Kristuksen tai Muhametin opeista.*) Siitä tulee jokainen vakuutetuksi, jos vain selailee Tolstoin kirjaa (saksalaisessa

*) Fihän Dantekaan, keskiajan suuri *uskonnollinen* runoilija, ole voinut panna erinomaisia pakanoita varsinaiseen helvettiin, vaan ovat he saaneet paikkansa joko esihelvetissä (limbus) tai kiirastulella, (Cato y.m.).

käännöksessä) »Gedanken weiser Männer.» Jos siveysoppi on yhteydessä uskonnon kanssa, niin uskonnollinen pohja ei voi olla muuta kuin aivan yleinen, sen tulee perustua esim. vain uskoon Jumalaan ja sielun kuolemattomuuteen sekä niistä seuraaviin johtopäätöksiin; silti ei tarvitse väittää, etteikö uskonnolla olisi ollut suurikin tehtävä ihmiskunnan kulttuurin kehityksessä, mutta eihän kukaan kieltäne, että paavinvallallakin on ollut semmoinen, ainakin sen alkuaikoina.

Eräs tunnettu kirjailija lausuu — nähtävästi hieman liioitellen — että »99 %:lla sivistyneistä on nykyisin se käsitys, että uskonkappaleet ja kirkon säädökset ovat ihmisten aikaansaannoksia, jotka tiede aikoja sitten on sivuuttanut, henkistä kehitystä painostavaa sanahelinää; mutta ainoastaan 1 % uskaltaa tämän todistaa. Tätä pelkurimaisuutta vastaan meidän tulee taistella. Meidän tulee kasvattaa karaktäärejä (luonteita), sillä siitä riippuu isänmaamme ja ihmiskunnan menestys.»

Tosiaankin, meidän aikoinamme tyhjentyvät kirkot yhä enemmän kuulijoista, ainakin niissä maissa, missä pääasiallisesti saarnataan dogmeja tahi yksinomaan haudantakaisesta elämästä. Yhteinen piirre on niinkään se, että papitkin muuttuvat yhä maallisemmiksi. Näin ollen pyrkivät suuret kansanjoukot jättämään uskonkappaleet sikseen, varsinkin jos lohdutetaan tämän elämän kurjuudesta kärsiviä ihmisiä haudantakaisen elämän suloisuudella, samalla kuin lohduttaja ei suinkaan ole elämässä mikään Jeesus Natsarealainen tai Franciscus Assisilainen. Yhä laajemmissa piireissä on alettu pelätä, että kun uskonnollisuus on katoamaisillaan suurten joukkojen keskuudesta, myöskin siveellisyys samalla katoaisi: onhan tämä ilmiö sangen tavallinen monessa ankarassa »kristityssä» perheessä, joissa usein lapset kaikesta kristillisen ankarasta kasvatuksesta huolimatta muuttuvat uskonnonkieltäjiksi, kun eivät enää voi hyväksyä läheskään kaikkia kummallisia uskonkappaleita, ja heittävät sitten pois uskonnon ja samalla siihen kytketyn siveellisyyden. Tämä käy sitä

helpommin, kun monessa korkeassakin uskonnossa löytyy useampiakin arveluttavia suoraan sanoen epäsiiveellisiäkin piirteitä — sopii vain mainita patriarkka Abrahamin suhteen Haagariin ja Daavidin Uurian vaimoon, jonka hän sai käsiinsä lähettämällä hänen miehensä sotaan, Mooseksen alhaisen siveyssäännön »silmä silmästä ja hammas hampaasta» j.n.e. Tämän lisäksi tulee vielä, että useammissa uskonnoissa pannaan liian suurta arvoa ulkonaisiin menoihin ja uskonnollisiin temppeihin jättämällä sielun sisällinen uudistus syrjään. Onpa suorastaan väitetty, että mitä enemmän painoa jossakin uskonnossa on pantu näihin ulkonaisiin menoihin, ja ulkonaiseen tunnustukseen, sitä vähemmän välitetään varsinaisista siveyssäännöistä. Todellinen menettely on tietysti vielä suurempi erehdys kuin Sokrateen käsitys, että siveellisyys on tietoa, että tieto sen ihanuudesta tekee ihmisen ehdottomasti siveelliseksi; minkä erehdyksen jo hänen oppilaansa oppilas Aristoteles korjasi huomauttaen, että siveellisen elämän luomiseksi tarvitaan ennen kaikkea ihmistahdon taivuttamista. Lopuksi täytyy vielä huomauttaa, että korkeimmallakin tasolla olevat uskonnot eivät enää täydelleen vastaa niitä siveyskäsitteitä, jotka ovat vallalla nykyajan ylevimmässä siveysopissa, tahi että ne vaativat mahdottomuuksia ja liiallisuuksia. Niin esim. kristin-usko liioittelee rakkauden sääntöä ja ampuu yli maalin, kun se kohottaa sulan mahdottomuuden varsinaiseksi säännökseksi: että meidän pitää rakastaa vihollisiammekin; toiselta puolen se taas alentuu korkealta kannaltaan saarnatessaan, että meidän tulee tehdä hyvää tässä maailmassa, koska se palkitaan haudan toisella puolen: meidän tulee tehdä hyvää yksinomaan itse hyvän tähden, kuten jo Lessing ja Kant sattuvasti ovat huomauttaneet.

Kaiken tämän nojalla ovat useat ylevämieliset ihmiset eri maissa ruvenneet ajattelemaan että olisi koko ihmiskunnalle siunaukseksi, jos siveysoppi kokonaan erotettaisiin uskonopista ja kumpikin kulkisi omaa

uraansa. Eri maissa on perustettu siveysopillisia seuroja, jotka sitten ovat yhtyneet yhteiseksi liitoksi, ja yleensä on edistyneimpien ihmisten mieliin yhä enemmän juurtunut se käsitys, että siveysoppi ja uskonoppi on erotettava toisistaan, ennen kaikkea kouluopetuksessa alimmasta asteesta asti: siveysoppi on asetettava pakolliseksi oppiaineeksi uskonopin sijaan, joka puolestaan tulisi vapaaehtoiseksi aineeksi.

Mitä sitten on siveellisyys? Siveellisyys ovat ensi sijassa muodostaneet tavat, joiden erilaisuus taas johtuu ulkonaisen luonnon ja kansanluonteiden erilaisuudesta. Siveellisyys eli moraali onkin eri aikoina ja eri kansoilla ollut erilainen: Niin oli esim. Muinais-Kreikan korkeasti sivistyneen kansan keskuudessa, m.m. Spartassa, isällä täysi oikeus tappaa pikku lapsensa, ja varastaminenkin oli määrätyn edellytyksin luvallista, suhteellisen korkeasti sivistyneet Meksikon atsteekit uhrasivat ihmisiä, keskiajalla oli Kristuksen opista huolimatta aivan luvallista, niin, vieläpä Jumalalle sangen otollista n.s. kerettiläisen eli harhaoppisen kiduttaminen ja tappaminen, ja vielä tällä hetkellä tapetaan miljoonia ihmisiä aseina, jotka eri kansojen viralliset papit ovat Jumalan ja isänmaan nimessä siunanneet — »kuten ihminen, niin Jumalakin», sanoo Goethe, ja sosialismin suuri oppi-isä Marx väittää, että niin uskonto kuin siveysoppikin muodostuvat taloudellista kehitystä noudattaen. Tosiaan, siveysopin alalla toteutuu syvämielteen filosofin Herakleitoksen sana: »Panta rei» — kaikki muuttuu ja kehittyy. Kuitenkin on selvää, että samalla kehitysasteella olevien kansojen moraali on pääpiirteissään kutakuinkin yhtäläinen, vaikka nykyäänkin on huomattavissa eri kansankerroksissa eri mielipiteitä useista moraalikysymyksistä. Ja onhan meidänkin aikoinamme kiistelty siitä, onko pääpaino pantava individualistiseen (yksilölliseen) vai sosialiseen (yhteiskunnalliseen) siveysoppiin, jos kohta jälkimäinen suunta selvästi on voitolla.

Ranska oli se maa, joka ensimmäisenä selvästi erotti

siveysopin kaikissa kouluissa *) uskonopista. Tämä tapahtui jo v. 1882 lain kautta. Mainitun lain mukaisesti annetaan Ranskan sekä kansa- että oppikouluissa systemaattista (järjestelmällistä) opetusta siveysopin pääkappaleissa; Ranskan kansalaisille annetaan täydellinen opastus eri velvollisuuksien täyttämässä itseänsä kohtaan, sekä ruumiillista että sielullista puolta silmällä pitäen, samoin perhettä, koulua ja muita ihmisiä, vieläpä eläimiäkin kohtaan; eritoten teroitetaan mieleen nuorison velvollisuudet isänmaataan (la patrie) kohtaan, mutta päättäen tätä ainetta käsittelevistä kirjoista ja omasta kokemuksestani suhteellisen vähän velvollisuuksia koko ihmiskuntaa kohtaan, mikä onkin sangen luonnollista, kun sekä opettajat että oppikirjojen julkaisijat ovat porvarillisia, jopa usein chauvinistisen (ylenpalttisen) isänmaanrakkauden innoittamia henkilöitä. Suvaitsevaisuutta toisin uskovia kohtaan saarnataan suoraan ja peittelemättä; mutta vaikka moraalinopetus on Ranskan kouluissa erotettu uskonnonopetuksesta, on kuuluisa professori Natorp aivan oikeassa väittäessään, ettei oikeastaan nytkään voi puhua uskonnosta vapaasta moraalinopetuksesta Ranskassa, sillä vielä on siveysopin opettajina paljon pappeja tai papillisuuteen kallistuvia miehiä ja naisia (kuten arvattavasti meilläkin alussa jossain määrin tulisi olemaan, jos siveysopin opetus säädettäisiin). Sitäpaitsi on joka torstai Ranskan kouluissa varattu yksinomaan siihen tarkoitukseen, että ne lapset saisivat opetusta uskonopissa, joiden vanhemmat sitä tahtovat. Sekä Ranskan kansa- että oppikoulu on yleensä sangen mukavaan tapaan asteellisesti järjestetty ja siveysopin opetus on tietysti tämän mukaisesti asteellisesti suunniteltu alkaen jo viiden vuotisesta lapsesta ja jatkuen oppikoulun korkeimmille luokille asti. Siveellistä opetusta annetaan saduista ja taruista,

*) Japanissakaan ei opeteta yhtään uskontoa kouluissa, sen sijaan vain siveysoppia, joka on sangen korkealla tasolla, ellei ota huomioon sen valtiollista luonnetta (keisarinpalvelusta y. m.)

todellisen elämän tapahtumista, raamatun kertomuksista ja muinaisten kansojen tai oman maan sankaritustosta (joissa tietysti aito porvarillinen käsitys pääsee näkyviin); myöskin lapsen oma kokemus tulee käytäntöön. Yleensä ei liioin saarnata siveysoppia ja sen sääntöjä, vaan siveellisyyden opit painetaan, jos suinkin mahdollista, epäsuorasti nuorison mieleen, ainakin alemmilla asteilla — täten kartetaan liiallista yksitoikkisuutta ja kuivuutta, joka muuten helposti tunkeutuu tällaisen aineen opetukseen. Tietysti on muitakin aineita opetettaessa runssasti tilaisuutta antaa siveellistä opetusta nuorisolle, esim. historian, kirjallisuuden, vieläpä luonnontieteidenkin opetuksessa. Siveysopin opettajan ylevästä tehtävästä ja tämän aineen suuresta tarkoituksesta ja menestyksestä ovat useat Ranskan etevimmistä koulumiehistä, kuten Jules Simon, Jules Ferry, Paul Bert, Buisson, Gréard y.m. lausuneet rohkaisevia ja kiittäviä sanoja. Niin lausui esim. opetusministeri Ferry sangen kauniisti, ettei »tämän aineen opettajalta vaadita enempää kuin vaaditaan jokaiselta ihmiseltä, jonka sydän on oikealla paikalla». »Puhukaa», hän sanoo, »lapselle niinkuin te tahtoisitte puhuttavan teidän omalle lapsellenne». »Moraalinopetuksen tarkoituksena», hän jatkaa, »on koulun kaikkien opetusaineiden täydentäminen, yhdistäminen, kohottaminen ja jalostaminen. Kun jokainen toinen oppiaine tarkoittaa erityisten kykyjen ja hyödyllisten tietojen kehittämistä, pyrkii tämä aine kehittämään itse ihmistä ihmisessä, toisin sanoen kehittämään hänen sydäntään, järkeään ja omaatuntoaan». Ei kukaan tahdo kieltää, että siveysopin opetuksella Ranskan kouluissa on ollut paljon vaikeuksia, mutta jokainen voi sanoa — lukuunottamatta tietysti vanhanaikaisia uskonnollisia henkilöitä — että tälläkin alalla Ranskan koulu on toiminut menestyksellä ja ettei suinkaan voi laskea sen viaksi muutamia vähemmän miellyttäviä puolia Ranskan elämässä, jotka selvästi johtuvat muista, suurista yhteiskunnallisista epäkohdista. Päinvastoin antaa meille eräs tutkinto merkillisen

todistuksen siitä — mikäli yhdestä tapauksesta voi päättää — että siveellinen taso maallikkokouluissa on korkeampi kuin vastaavissa papillisissa oppilaitoksissa. Oppilaalle annettiin näet vastattavaksi kysymys: »Mitä tekisit, jos ystävättäresi kanssa kulkisit markkinoilla eikä sinulla olisi penniäkään taskussa, mitä tekisit, jos yht'äkkiä löytäisit viisi-markkasen?» Kolmestakymmenestä maallikko-oppilaasta tahtoi kaksikymmentäkolme toimittaa rahat takaisin omistajalleen, mutta kahdeksastakymmenestä yhdestä uskovaisesta ainoastaan kolmekymmentä! *)

On suotava, että kysymys siveysopin erottamisesta varsinaiseksi opetusaineeksi meidänkin kouluissamme otetaan pohdinnan alaiseksi ja mikäli mahdollista lähimmässä tulevaisuudessa toteutetaan, kasvavalle nuorisolle ja koko kansallemme suureksi siunaukseksi.

1917.

TYÖMME.

Ammoisista ajoista asti on ihminen koettanut saada selville, mistä hän on tullut ja minne hän menee, mihin liittyy läheisesti kysymys jumalasta ja kuole mattomuudesta. Itä- ja Länsimaitten ensimmäiset filoso-

*) Paitsi varsinaisia tämän aineen oppikirjoja, joista voisi mainita useampia, esim. akatemian inspehtorin Jules Payot'in myöskin saksaksi ilmestynyt moraalinooppikirja, on Ranskassa ilmestynyt aineen opettajia varten erityisiä käsikirjoja (esim. Marion'in ja Compayrée'n), lukukirjoja (livres de lecture), jotka sisältävät monta sangen hauskaa ja opettavaista kertomusta siveellisen elämän edistämiseksi. Muissakin maissa on runsaasti tätä alaa koskevaa kirjallisuutta, josta mainittakoon ainoastaan siveysopin opetuksen tienraivaajan Felix Adlerin erinomainen kirja, jonka nimellä »Moralunterricht der Kinder» on saksantanut itse professori Georg von Gizucki, sama mies, jonka yhtä erinomaisen kirjan »Vorlesungen über soziale Ethik» on käännetty suomeksikin.